

DOI: <https://www.doi.org/10.36719/2663-4619/76/85-89>

Cəmilə Nəriman qızı Bayramlı
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)
magistrant
camilabayramli@gmail.com

BÖHRANIN DÜNYA ÖLKƏLƏRİNDƏKİ PUL-KREDİT SİYASƏTİNİN TƏNZİMLƏNMƏSİNƏ TƏSİRİ

Xülasə

İstənilən ölkənin iqtisadi inkişafı həm bazar mexanizmlərinin hərəkəti ilə, həm də dövlətin iqtisadiyyata təsiri ilə baş verir. İqtisadi proseslərə dövlət müdaxiləsinin istiqamətlərindən biri də pul siyasətidir. Pul (pul) siyasəti dövlətin mərkəzi bankın simasında pul və maliyyə-kredit sektorlarında ölkənin iqtisadi inkişafının müəyyən strateji məqsədlərinə nail olunmasına yönəlmiş tədbirlər məcmusudur.

Məqalədə böhranın dünya ölkələrindəki pul-kredit siyasətinin tənzimlənməsinə təsiri təhlil edilir. Antiböhran tədbirlərinin həyata keçirilməsi nöqteyi-nəzərindən pul siyasətinin daha geniş spektrli vəzifələrə tabe edilməsi istiqamətində dəyişdirilməsi imkanları nəzərdən keçirilir.

Açar sözlər: pul, siyasət, böhran, dünya ölkələri

Jamila Nariman Bayramli

The impact of the crisis on the regulation of monetary policy in the world countries

Abstract

The economic development of any country takes place both through the movement of market mechanisms and the influence of the state on the economy. One of the directions of state intervention in economic processes is monetary policy. Monetary policy is a set of measures aimed at achieving certain strategic goals of economic development of the country in the monetary and financial-credit sectors of the state in the person of the central bank.

The article analyzes the impact of the crisis on the regulation of monetary policy in the world. From the point of view of the implementation of anti-crisis measures, the possibility of changing monetary policy to a wider range of tasks is being considered.

Key words: money, politics, crisis, countries of the world

Giriş

Hər bir ölkə üçün pul dövriyyəsi və kredit sahəsində siyasət mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Pul siyasəti dövlətin iqtisadi siyasətinin əsas elementi və mühüm tərkib hissəsidir, milli, eləcə də global iqtisadi proseslərin inkişafındakı roluna görə mühümdür. Bu onunla bağlıdır ki, pul siyasəti pul təklifini və pul bazarını tənzimləməklə iqtisadiyyatın səmərəli fəaliyyətini təmin etmək məqsədi daşıyır. Eyni zamanda, onun əsas məqsədləri məzənnə sabitliyi, qiymət sabitliyi, tədiyə balansının tarazlaşdırılması, məşğulluq, əhalinin rifahının yüksəldilməsi və s. Pul siyasəti dedikdə, dövlət tərəfindən öz mərkəzi bankı vasitəsilə həyata keçirilən pul bazarının tənzimlənməsi üzrə müəyyən məqsədlərə nail olmaq üçün qarşılıqlı əlaqə ilə əlaqələndirilmiş tədbirlər kompleksi başa düşülür. Ölkənin pul siyasətinin formalaşmasında həlledici rolunu Milli Bank oynayır.

Pul siyasətinin ən mühüm vəzifəsi ölkənin iqtisadi yüksəlişinə şərait yaratmaqdır. Lakin bu siyasətin, bu vəzifənin həyata keçirilməsinə töhfəsi çox vaxt qiymət sabitliyinin təmin edilməsi ilə məhdudlaşır. Bu arada global maliyyə-iqtisadi böhran və onun nəticələrinin aradan qaldırılması üzrə beynəlxalq təcrübə göstərdi ki, qiymət sabitliyi uzunmüddətli iqtisadi artım üçün zəruri, lakin kifayət deyil. Bu məqsədə nail olmaq üçün kommersiya banklarının təsərrüfat subyektlərinin inkişafında iştirakının gücləndirilməsi tələb olunur. Bununla belə, pul institutlarının maliyyə nəticələrinə

yönəldilməsi ümumi iqtisadi məqsədlərlə ziddiyyət təşkil edir ki, nəticədə bu da iqtisadi inkişafın hədəfləri arasında tarazlığa nail olmaq yollarının axtarışını zəruri edir.

Maliyyə-iqtisadi böhrandan əvvəlki dövr bankların kredit portfelinin yüksək artım templəri ilə səciyyələnir. Lakin böhran dövründə kreditləşmənin kəskin azalması həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrdə tənəzzülü daha da kəskinləşdirən əsas səbəblərdən biri idi. Bu iqtisadi artımın təmin edilməsində, mərkəzi bankın bazarın konstruktiv tənzimlənməsinə yönəlmiş siyasətinin təşviqində kommersiya banklarının çox ziddiyyətli rolundan xəbər verir. Bir tərəfdən kommersiya bankları pul-kredit institutları kimi iqtisadiyyatın inkişafına töhfə verməlidirlər, digər tərəfdən isə özəl şirkətlər kimi obyektiv olaraq öz maraqlarını milli maraqlardan üstün tutur-lar. Beləliklə, tənəzzül zamanı onlar kreditlərin həcmi azaldır, bərpa və bərpa zamanı isə əksinə, tez-tez kreditin sərhədlərini pozur və əslində bazar prosesinin iştirakçılarını "yenidən maliyyələşdirir". Kommersiya banklarının fəaliyyətində istənilən ifrata varması, onların bazarın inkişafının obyektiv qanunlarını pozması və milli maraqları bilməməsi iqtisadi artıma, bazar proseslərinin tarazlı inkişafına mənfi təsir göstərir.

Analiz

Bu gün dünya o qədər bir-birinə bağlıdır ki, hətta nisbətən əlverişli makroiqtisadi göstəricilərə malik olan ölkələr də başqa ölkələrdə yaranmış böhran hadisələrinin təsirinə məruz qala bilərlər. Böhranların çirklənmənin təsiri ilə yayılması həm real iqtisadiyyatın kanalları (xarici ticarətin qarşılıqlı əlaqəsi vasitəsilə), həm də maliyyə sektoru vasitəsilə (kapitalın transsərhəd hərəkəti yolu ilə) baş verə bilər (Julien Brault, Simone Signore, 2020, 210 p.).

Xarici şoklar əvvəlcə ayrı-ayrı milli iqtisadiyyatlarda və ya regionlarda, sonra isə bütün dünya iqtisadiyyatında (2007-2009) böhran hadisələrinə səbəb oldu. Pul siyasətinin bu cür böhranlara yanaşmaları və reaksiyaları davamlı olaraq modernləşdirilir. İnkişaf etmiş ölkələrdə ən əhəmiyyətli böhranlar, bir qayda olaraq, təsirlənir iqtisadiyyatın yalnız müəyyən sahələrinə təsir göstərmiş və bütövlükdə iqtisadiyyata məhdud təsir göstərmişdir (1992–1993-cü illərdə Avropada valyuta böhranı, 2000–2002-ci illərdə inkişaf etmiş ölkələrin fond bazarında böhranı). Onların nəticələri ya monetar siyasətin yumşaldılması (2000-ci illərin əvvəllərindəki fond böhranı) və ya onun rejiminin dəyişdirilməsi (Avropa məzənnə mexanizminin dəyişdirilməsi və 1990-cı illərin əvvəllərində bir sıra ölkələrin ondan çıxması) ilə aradan qaldırıldı.

İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə 1994-2002-ci illərdə bir sıra böhranlar Milli iqtisadiyyatlara böyük zərbələr vurdu. Eyni zamanda, beynəlxalq maliyyə qurumlarının tövsiyələri sırasında demək olar ki, bütün hallarda pul-kredit siyasətinin sərtləşdirilməsi və milli valyutanın məzənnəsinin dəstəklənməsinə ehtiyac var idi (Enock Nyorekwa Twinoburyo, Nicholas M., 2018; p. 123-137).

2007-ci ildə başlayan qlobal maliyyə böhranı zamanı bir çox mərkəzi banklar maliyyə bazarındakı sıxıntıları aradan qaldırmaq, hasilatı artırmaq və inflyasiyanın sabitləşməsi üçün pul siyasətini aqressiv şəkildə yumşaltılar. Pul siyasəti maliyyə bazarının sıxıntısını yumşaltmaqda böyük ölçüdə uğurlu oldu, lakin bir çox inkişaf etmiş iqtisadiyyatlarda hasilat artımı və inflyasiya gözləniləndən aşağı qaldı və bərpalar geniş şəkildə məyusedici dərəcədə ləng olaraq qəbul edildi. Bu müşahidələr qlobal maliyyə böhranı ilə əlaqədar pul siyasətinin ötürülmə kanallarının zədələnilib- pozulmadığı və onların nəticələri zamanı monetar siyasətin ümumiyyətlə daha az effektiv olub-olmaması ilə bağlı geniş müzakirələrə səbəb olmuşdur.

Maliyyə böhranları pul siyasətinin ötürülməsinə təsir edə biləcək bir sıra xüsusiyyətlər nümayiş etdirir:

- yüksək maliyyə bazarı çətinliyi,
- makroiqtisadi dəyişkənlik və qeyri-müəyyənlik,
- bazar iştirakçılarının aşağı inamı, firmaların və ev təsərrüfatlarının balansında əhəmiyyətli düzəlişlər.

Bütün bu mənfi xüsusiyyətlər pul siyasətinin ötürülməsinə mane ola bilər. Xüsusilə, banklar kredit tədarükünü genişləndirmək istəməyə bilər, çünki onlar daha yüksək kredit defolt riski ilə üzləşirlər və əvvəlki itkilərdən sonra balanslarını tənzimləməlidirlər. Həmçinin maliyyə böhranlarından əvvəl adətən aktivlərin qiymətində baloncuklar, kredit və istehlak partlayışı baş verir, nəticədə adətən ev təsərrüfatlarının, firmaların borclarının azaldılması və riskdən yayınmanın artması ilə müşayiət olunur (White, W.R., 2013; p. 234).

Deməli, belə dövrlərdə monetar orqan tərəfindən müəyyən edilmiş faiz dərəcəsi asılı olmayaraq kredit tələbi və təklifi zəif qala bilər ki, bu da pul siyasətinin kredit kanalına mane olur.

Pul siyasətinin faiz kanalı dəyərsizləşə bilər, çünki yüksək qeyri-müəyyənlik dövründə investorlar geri dönməz investisiya qərarlarını əlavə məlumat gələndə qədər təxirə sala bilərlər. Bundan sonra qeyri-müəyyənlik investisiya qərarlarının əsas determinantına çevrilir, pul siyasəti isə öz təsirini itirir.

Eynilə, firmaların və istehlakçıların öz bizneslərinə və ya məşğulluq perspektivlərinə inamı aşağı olduqda, investisiyanın faiz dərəcəsinə reaksiyası azala bilər. Nəhayət, mərkəzi banklar üçün hasilatı sabitləşdirmək çətinləşə bilər, çünki yüksək makroiqtisadi dəyişkənlik dövründə firmalar qiymətlərini daha tez-tez tənzimləyirlər.

Digər tərəfdən, pul siyasəti müdaxiləsi, əgər o, bəzi mənfi maliyyə böhranı xüsusiyyətlərini yumşaltsa və beləliklə, maliyyə sektoru ilə real iqtisadiyyat arasında mənfi əks əlaqənin qarşısını ala bilsə və bununla da kredit və faiz kanalının fəaliyyətini bərpa edə bilsə, xüsusilə təsirli ola bilər.

Böhrandan sonrakı dövrdə mərkəzi bankların prioriteti qiymət sabitliyidir. Ukrayna Prezidenti yanında İqtisadi İslahatlar Komitəsi tərəfindən hazırlanmış 2011-2014-cü illər üçün “Varlı cəmiyyət, rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyat, səmərəli dövlət” iqtisadi islahatlar proqramı maliyyə sektorunun uğurunun göstəricisidir və 2014-cü ilə qədər 5-6% inflyasiyaya nail olmuşdur. Bu təlimatdan Milli Bank pul siyasətinin aparılması prosesində istifadə etməlidir.

Pul siyasəti maliyyə bazarının likvidliyini təşviq etməli, onun faiz siyasətinin səmərəliliyini artırmalı, bankların likvidliyinin idarə edilməsini təkmilləşdirməli, makroiqtisadi modelləşdirmə və proqnozlaşdırma sistemini inkişaf etdirməlidir (<https://www.labyrinth.ru/books/417723/>).

Bütövlükdə, MBU-nun pul siyasətinin vəzifələri maliyyə və makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsinə, banklara dövlətin iqtisadi siyasətinə nail olmaq üçün şəraitin yaradılmasına yönəlib ki, bu da pul siyasəti alətlərinin, habelə onun səlahiyyətlərinin genişləndirilməsini tələb edir. Buna əsasən və kəmiyyət parametrləri nəzərə alınmaqla: inflyasiya, proqnozlaşdırılan ÜDM dinamikası, valyuta məzənnəsi, tədiyyə balansı pul siyasətinin inkişafının əsas istiqamətlərini, o cümlədən həyata keçirilməsi qiymət sabitliyini təmin edən əsas istiqamətləri müəyyən etmək mümkündür. Bu istiqamətlər aşağıda göstərilən cədvəldə öz əksini tapmışdır.

Cədvəl 1. Pul siyasətinin inkişafının əsas istiqamətləri

Hədəflər	Əsas göstəricilər	Göstəricilərin əsas indeksləri
1. Qiymət sabitliyi	- ÜDM - inflyasiya indeksi - vətəndaşların real pul gəlirləri	- adi istehlak qiymətləri indeksi - əsas istehlak qiymətləri indeksi
2. Məzənnə siyasəti	- məzənnə - qızıl-valyuta ehtiyatlarının həcmi - valyuta bazarına müdaxilələr - xarici borcun məbləği - tədiyyə balansı	- öhdəliklərin dollarlaşma səviyyəsi - məzənnə dinamikası - beynəlxalq ehtiyatlar - xalis beynəlxalq ehtiya
3. Faiz siyasəti	- NBU endirim dərəcəsi - yenidən maliyyələşdirmə dərəcəsi - kreditlər və depozitlər üzrə faiz dərəcələri	- açıq bazar əməliyyatları - depozit əməliyyatları - bankların yenidən maliyyələşdirilməsi
4. Pul bazası, pul kütləsi	- məcburi rezervasiya standartları - pul multiplikatoru - pulun hərəkət sürəti	- banklardan kənar pul - pul kütləsinin strukturunda nağd pulun miqdarı - məcburi ehtiyatlar - pul emissiyası: - valyuta bazarı - Fond bazarı - kredit bazarı

Mənbə: Müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir

Kredit bazarı pul bazarının törəməsidir, ona görə də pul bazarının aktivləşməsi, pul kütləsinin artması, onun strukturunun dəyişməsi avtomatik olaraq kredit bazarında müvafiq dəyişikliklərə gətirib çıxarır.

Pul siyasəti aparılarkən onun maliyyə sistemi ilə qarşılıqlı əlaqəsi mühüm rol oynayır. Bir daha pul siyasəti üçün (qiymət və maliyyə sabitliyi üzrə) “ikili mandat”ın elan edilməsi aktuallaşıb. Bununla belə, maliyyə sabitliyini təmin edən alətlər problemi həll edilməmiş qalır, çünki bu məqsədə nail olmaq üçün pul siyasəti alətlərindən (məsələn, faiz dərəcəsi) istifadə digər məqsədlərə (ilk növbədə, qiymət sabitliyi) nail olmaq ilə ziddiyyət təşkil edə bilər.

Bunun həlli üçün prudensial tənzimləmə alətlərindən istifadə etmək, sistemli maliyyə riskləri ilə bağlı makroiqtisadi problemlərin həlli üçün zərurət yarandıqda onu dəyişdirmək üçün nəzərdə tutulmuş makroprudensial siyasət konsepsiyası hazırlanmışdır. Bundan əlavə, maliyyə şoklarının transsərhəd ötürülməsi faktorunun əhəmiyyətli təsiri ilə əlaqədar olaraq, milli sərhədlərdən kənar fəaliyyət göstərən makroprudensial alətlərin hazırlanması zərurəti də etiraf edilir. Bunlara banklar üçün kontrtsiklik kapital buferlərinin tətbiqi ilə bağlı beynəlxalq müqavilələr və qlobal sistem əhəmiyyətli bankların zərərlərinin ödənilməsi üçün əlavə tədbirlər daxildir. Bu faktiki olaraq pul sferasının iqtisadiyyatda təcrid olunmadığını və onun maliyyə bazarlarının inkişafı ilə sıx bağlı olduğunu etiraf edir.

Qloballaşma şəraitində dünya ölkələrinin mərkəzi bankları arasında əməkdaşlığın qurulması son dərəcə vacibdir. Mövcud böhran belə əməkdaşlığa nümunələr verdi: 2008-ci ilin oktyabrında böhranın ən yüksək nöqtəsində dünyanın 6 aparıcı mərkəzi bankı tərəfindən faiz dərəcələrinin koordinasiya şəkildə aşağı salınması və bir neçə mərkəzi bank arasında valyuta mübadiləsi xətlərinin açılması (o cümlədən FED və ABŞ bankı) buna misal ola bilər.

İnkişaf etməkdə olan bazarlara malik olan ölkələr böhran dövründə valyutalarında əhəmiyyətli dalğalanmalar yaşadılar ki, bu da onların valyuta məzənnələrinin tənzimlənməsinə diqqəti artırmasına səbəb oldu. Böhran və böhrandan sonrakı dövrlərdə onlar məzənnənin tənzimlənməsi tədbirlərinin (valyuta intervensiyaları, transsərhəd kapital əməliyyatlarına nəzarət və s.) tətbiqini gücləndirdilər.

İnkişaf etməkdə olan bazar iqtisadiyyatları inkişaf etmiş ölkələrə nisbətən daha sürətli dirçəlib, əhəmiyyətli qısamüddətli xarici kapital axını yaşayır. Onlardan bəziləri məhdudlaşdırıcı tədbirlərlə reaksiya verib. Beləliklə, 2009-cu ildə Braziliya ölkə iqtisadiyyatına xarici investisiyalar üçün vergi tətbiq etdi, onun dərəcəsi 2 faizdən 6 faizə qaldırıldı, Tailand əcnəbilər üçün istiqrazlar üzrə gəlirin ödənilməsinə 15 faiz dərəcəsi ilə vergi tətbiq etdi. Beləliklə, bu ölkələr xarici kapital axını hesabına növbəti inflyasiyadan qaçmağa çalışdılar.

İnkişaf etməkdə olan bazar və inkişaf etməkdə olan iqtisadiyyatlarda da xarici mühitin pisləşməsi və daxili tələbin zəifləməsi səbəbindən artım yavaşlamışdır. İlk siyasət, iqtisadi artımı dəstəkləməklə, fiskal tənzimlənməni davam etdirməklə, leverageni məhdudlaşdırmaqla, daha çox likvidlik təmin etməklə və pul tənzimlənməsini təkmilləşdirməklə inamı bərpa etmək olmalıdır.

Qlobal maliyyə sistemi daxilində ölkələrin qarşılıqlı əlaqəsi ona gətirib çıxarır ki, əgər bir ölkə öz ödəniş öhdəliklərini yerinə yetirmirsə və ya iqtisadi tənəzzülün başlanması ilə əlaqədar ölkənin özəl sektoru ödənişlər həyata keçirə bilmirsə, xarici borc öhdəliklərinin bir hissəsi, bu kreditor ölkənin bank sisteminin itkilərinə səbəb olur. Məsələn, 2011-ci ilin oktyabrında italyan borcalanlarının Fransa banklarına xalis borcunun həcmi 366 milyard ABŞ dolları təşkil etmişdir. Əgər onlar öz öhdəliklərini yerinə yetirə bilməsələr, bu, Fransa iqtisadiyyatının və ölkənin bank sisteminin mövqeyinə mənfi təsir göstərəcək, bu da öz növbəsində Almaniya banklarına borcu olan Fransanın kreditorlarının itkisinə səbəb olacaq və s. Bu maliyyə zəncirvari reaksiyası adlandırılabilir.

Pul siyasətinin əsas vəzifəsi tam məşğulluq və inflyasiyanın olmaması ilə xarakterizə olunan milli istehsalın həcminə nail olmaqdır. Bu siyasət xərclərin stimullaşdırılması və xərclərin azaldılması dövründə inflyasiyanın məhdudlaşdırılması üçün iqtisadi tənəzzül dövründə pul kütləsinin artırılmasını nəzərdə tutur. Əksər iqtisadçılar qeyri-pul siyasətini güclü stabilizator hesab edirlər ki, onun əsas üstünlüyü çeviklikdir. İqtisadiyyatın davamlı iqtisadi artımının şərti inflyasiyanın sabit aşağı səviyyəsini saxlamaqdır. Bu şəraitin təmin edilməsi hökumətdən müvafiq sabitləşdirmə siyasətini, xüsusən də

mərkəzi bankın monetar alətlərinin köməyi ilə pul bazarındakı vəziyyətə təsir göstərməyi və nəticədə qarşıya qoyulan məqsədlərə nail olmağı tələb edir.

Antiinflasiya strategiyasının işlənilməsi və hazırlanmasında və həyata keçirilməsində həlledici rolunu məqbul pul rejiminin və ya başqa sözlə, pul siyasəti strategiyasının seçilməsi oynayır (Kasiyeva F.S., 2016; 289 s.) .

Nəticə

Məlum olduğu kimi dövlətin makroiqtisadi siyasətinin son məqsədləri iqtisadi inkişafın, tam məşğulluğun qiymətlərinin sabitliyinin və tədiyyə balansının tarazlığının təmin olunmasından ibarətdir. Bu məqsədlərə nail olmaq üçün dövlətin sərəncamında pul-kredit siyasəti kimi makroiqtisadi tənzimləyici mexanizm mövcuddur ki, bu da müxtəlif üsullarla reallaşdırılır. Pul-kredit siyasətinin son məqsədlərə nə dərəcədə təsir etməsi bir qədər mübahisəlidir. Lakin mövcud təcrübə onu deməyə əsas verir ki, pul-kredit siyasətinin son məqsədləri qiymət sabitliyinə nail olmaq, orta müddətli perspektivdə manatın dayanıqlığının möhkəmləndirilməsi, onun alıcılıq qabiliyyətinin yüksəldilməsi, xarici valyutaya nisbətən dövrünün artırılmasının, iqtisadiyyatın bütün sahələrində kredit resurslarına olan tələbatın ödənilməsinə şərait yaradılması və bank sisteminin möhkəmləndirilməsidir.

Elmi tədqiqatların nəticələri Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının praktiki fəaliyyətində istifadə olunur. Xüsusilə, iqtisadiyyatın real sektorunda pul-kredit alətlərinin ümumi daxili məhsulun artımına təsirinin öyrənilməsi üçün üç faktorlu ekonometrik modeldən istifadə olunur ki, bu da iqtisadi artımın təmin edilməsində pul siyasətinin effektivliyini qiymətləndirməyə imkan verir.

Ədəbiyyat

1. Zahid Fərrux Məmməd “Pul, Kredit, Banklar” Bakı, Azərənşr, 2016, 320s.
2. Kasiyeva F.S. Pul, Kredit, Banklar (metodik vəsait), Bakı-2016, 289s.
3. Rasim Abasquluyev Maliyyə və kredit, Qanun nəşriyyat- 2018, 256 s.
4. 4.Vyachina IN (2015), Basic tools of credit and monetary policy of the Central Bank // New Science: Strategies and Vectors of Development. №6-1. c.75-78.
5. N.M.Boboshko, C. M. Proyava (2018), financial credit system, Moscow - 240 p.
6. Abramova, Markina, Alexandrova: (2020), Monetary and financial system. Textbook, Knorus, 446 p.
7. Afanasyev M. (2018). Modernization of state finances of Russia / M. Krivogov // Questions of economics. № 9 C. 103-111.
8. Yepes J.P. (2016). Dollarization and growth: a synthetic control approach to Ecuador and El Salvador's cases (Doctoral dissertation)
9. Alesina A., Barro R.J. (2017). Dollarization. American Economic Review, 91(2), 381-385.
10. Kindle Edition (2017), Credit appraisal & analysis of financial statements : a hand book for bankers and finance managers, 522 p.
11. Julien Brault, Simone Signore, (2020), Credit Guarantees in the COVID-19 crisis – Relevance and Economic Impact , SUERF Policy Note Issue No 176, June 210 p.
12. Enock Nyorekwa Twinoburyo, Nicholas M. Odhiambo (2018), Journal of Central Monetary Policy and Economic Banking Theory and Practice, p. 123-137
13. http://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks
14. www.economy.gov.az

Rəyçi: iqtisad e.f.d V.Mütəllibova

Göndərib: 08.02.2022

Qəbul edilib: 11.03.2022